

ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Навчально-науковий інститут інноватики,
природокористування та інфраструктури**

**Кафедра бізнес-аналітики та
інноваційного інжинірингу**

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА

на тему

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ТА ПРАВОВІ
ПАРАМЕТРИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ
ДИВІДЕНДІВ**

студента групи ОБАм-11

Балдича Станіслава

Керівник: д.е.н., проф. Бруханський Р. Ф.

Національна шкала _____

Кількість балів _____ оцінка ECTS _____

Члени комісії _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

Тернопіль 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
1. Загальні науково-теоретичні параметри формування і реалізації дивідендної політики	5
2. Обліково-правові основи та особливості застосування дивідендної політики підприємств	11
3. Організаційно-методичні параметри і особливості бухгалтерського обліку нарахування і виплати дивідендів	19
4. Проблематика нарахування і виплати дивідендів у аграрних підприємствах щодо інтеграції земельно-майнової власності	27
5. Оцінка й моніторинг дивідендної політики підприємства та визначення її результатів коефіцієнтним методом	30
ВИСНОВКИ	33
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	35

ВСТУП

Сучасне суспільство у процесі динамічного розвитку пройшло безліч варіантів свого удосконалення та адаптації до економічних реалій. Одним із головних векторів трансформації фінансово-економічних і правових відносин, які істотно змінили усвідомлення економіки, доцільно визнати імплементацію корпоративних фінансів і диференціацію додаткового доходу – дивідендів.

Дивідендами у загальному розумінні слід ідентифікувати як отримання додаткового прибутку на акцію, яка не залежить від котирування на фондовій біржі. Однак, не всі компанії виплачують дивіденди, лише деякі. Суми виплат та їх періоди не є постійними та можуть змінюватися через внутрішні та зовнішні фактори. Проте багато інвесторів віддають перевагу компаніям, які постійно виплачують дивіденди.

Наприклад, американська технологічна компанія «Alphabet», яка є материнською компанією Google, вперше у своїй історії оголосила про виплату дивідендів лише у 2024 році. У результаті «зростання акцій Alphabet майже на 16 % після публікації звіту призвело до збільшення вартості акцій Alphabet приблизно на 300 мільярдів доларів США до понад 2 трильйонів доларів» [16].

В умовах української економіки з 13 травня 2024 року іноземні інвестори мають право виводити за кордон обсяг дивідендів, нарахованих за період, починаючи з 1 січня 2024 року.

Вчені розглядають дивідендну політику компанії як у вузькому, так і в широкому плані. В обох вимірах – це невід’ємна частина загальної політики управління прибутком, тобто елемент прийняття індивідуальних тактичних рішень. У більш широкому тлумаченні під дивідендною політикою доцільно розуміти принципи та методи визначення частки прибутку, що виплачується власникам капіталу, виходячи з їхнього внеску в загальний капітал компанії.

Бізнес реалізує дивідендну політику відповідно до статуту підприємства та господарських завдань на певний період часу. Її ефективне формування в основному повинно містити наступні етапи: генерування основних факторів, що

визначають передумови формування дивідендної політики підприємства; вибору типів дивідендної політики, виходячи з фінансової стратегії компанії; розробки механізм розподілу прибутку на основі обраного виду дивідендної політики; ідентифікації способів виплати дивідендів; оцінки та моніторингу ефективності дивідендної політики тощо.

Розвиток економіки України потребує фінансових інвестицій, притоку західного капіталу, а це свою чергу обумовлює необхідність налагодження чіткої процедури правової та обліково-фінансової регламентації нарахування і виплати дивідендів, зокрема з врахуванням специфіки вітчизняного бізнесу.

1. Загальні науково-теоретичні параметри формування і реалізації дивідендної політики

Одним із найважливіших завдань обліково-фінансових служб підприємств є формування та реалізація дивідендної політики. Зважаючи на те, що дивіденди – це частина чистого прибутку, яка розподіляється між учасниками відповідно до їх частки в статутному капіталі підприємства, відповідно дивідендна політика – це сукупність цілей і завдань, які ставить перед собою менеджмент фірми у сфері виплати дивідендів, і сукупність методів досягнення цих цілей і завдань. Для оптимізації дивідендної політики слід встановити оптимальне співвідношення між прибутками, виплаченими у вигляді дивідендів, і реінвестованими для максимізації доходу власника.

До основних завдань, які необхідно вирішувати при формуванні та реалізації дивідендної політики, доцільно віднести:

- 1) визначити основні чинники, що впливають на рішення про виплату дивідендів або реінвестування прибутку;
- 2) визначити оптимальне співвідношення між розподіленням і накопиченням прибутком;
- 3) оцінити вплив рішень щодо послідовності розподілу чистого прибутку на ринкову вартість корпоративного капіталу та інвестиційну привабливість;
- 4) визначити оптимальний розмір статутного та власного капіталу підприємства;
- 5) узгодити стратегії виплати дивідендів з податковим законодавством;
- 6) обрати найбільш прийнятний спосіб і форму нарахування та виплати дивідендів;
- 7) оцінити вплив дивідендної політики на вирішення конфлікту інтересів між власниками бізнесу, кредиторами та керівництвом.

Рішення про виплату дивідендів та їх розміри відповідно до різних корпоративних прав приймаються власниками підприємства (зборами співвласників) за порадою наглядової ради або пропозицією виконавчого органу.

У разі прийняття рішення про виплату дивідендів емітент корпоративних прав, який нараховує дивіденди, виплачує визначену суму власнику корпоративних прав пропорційно його частці у статутному капіталі підприємства. Дивіденди можна розрахувати шляхом застосування певного відсотка до номінального капіталу, що належить окремим власникам прав компанії. Величина цього відсотка розраховується як відношення чистого прибутку (з інших джерел), спрямованого на виплату дивідендів, до розміру статутного капіталу. В акціонерному товаристві дивіденди на акцію розраховуються шляхом ділення загальної суми оголошених дивідендів на кількість простих акцій, за якими виплачуються дивіденди.

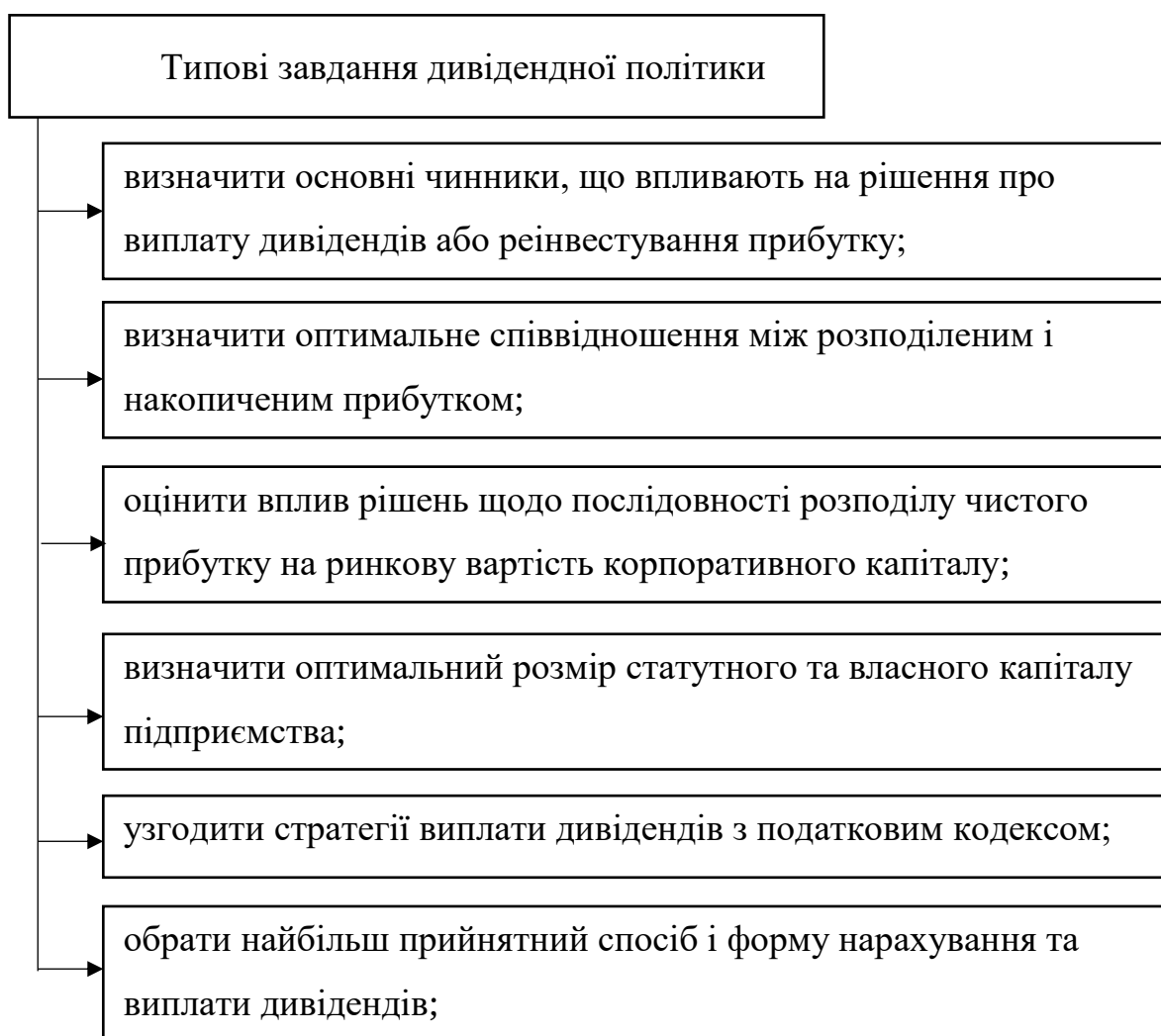

Рис. 1. Перелік завдань, які необхідно вирішувати при формуванні та реалізації дивідендної політики підприємства

Отже, розмір дивідендів, що належать власникам, залежить від трьох основних чинників:

- 1) розмір чистого прибутку, резерв дивідендів (інші джерела виплат);
- 2) співвідношення між розподіленим прибутком і нерозподіленим прибутком;
- 3) питомої ваги учасників у статутному капіталі підприємства.

Загальну суму коштів, використану для виплати дивідендів, визначену зборами власників, прийнято називати «масою дивідендів».

Невід'ємною частиною дивідендної політики компанії є вибір форми виплати дивідендів, яка є найбільш прийнятною для всіх зацікавлених сторін.

Розрізняють чотири типові форми виплати дивідендів:

- 1) грошову форму;
- 2) негрошову форму;
- 3) змішану форму;
- 4) приховану форму

Стандартний форматом виплати дивідендів є грошовий. Однак, у практиці багатьох підприємств часто приймається рішення про виплату дивідендів у негрошових формах: права компанії, інші фінансові інструменти, товари, знижки на товари тощо. Однією з особливостей дивідендної політики багатьох вітчизняних компаній є виплата дивідендів у формі товарів. Змішані дивідендні виплати передбачають комбінацію різних форм компенсації власнику: частково готівкою та частково немонетарними способами.

Категорія «прихованих дивідендів» є особливою, оскільки менеджмент підприємства часто вдається до маніпулювання обсягом чистого прибутку, який повинен відображатись у фінансовій звітності та є джерелом виплати дивідендів і підставою для прийняття рішень на зборах акціонерів. Виконавчий орган підприємства часто погоджується з окремими власниками прийняти підхід неявного розподілу прибутку. Непрямі виплати дивідендів здійснюються безпосередньо на користь власників бізнесу або на користь пов'язаних осіб. Такі доходи можуть бути отримані за рахунок:

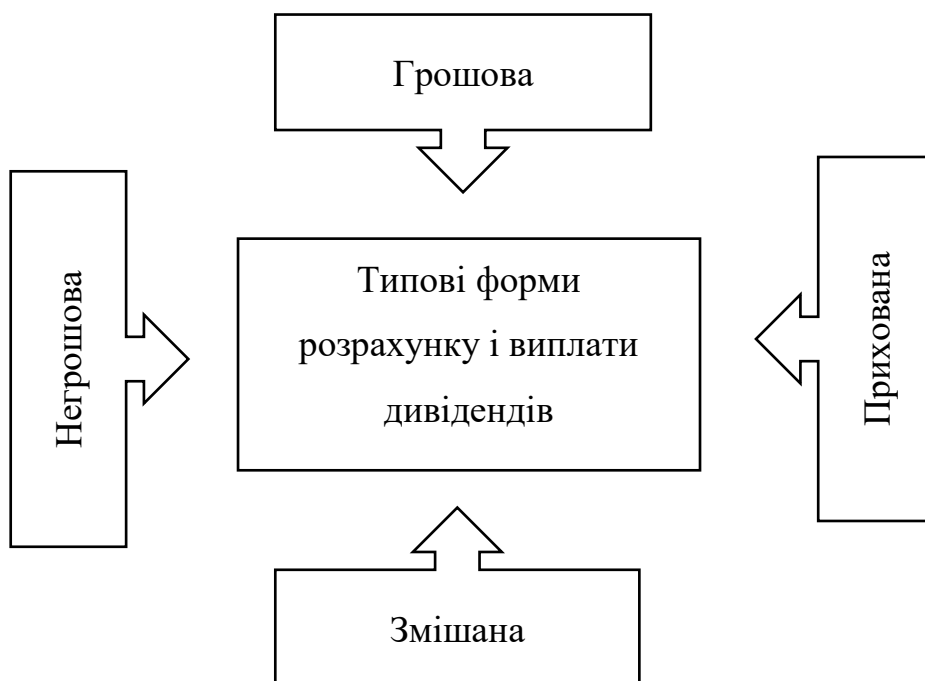

Рис. 2. Типові форми розрахунку і виплати дивідендів

- 1) продажу продукції за зниженими цінами конкретним особам;
- 2) придбання товарів у певних осіб за цінами вище ринкових;
- 3) виплати надто високих відсотків за депозитами, кредитами тощо;
- 4) отримання кредитів під знижені відсотки;
- 5) виплати фіктивно погодженої винагороди за ненадані послуги (наприклад, реклама, консалтинг);
- 6) витрати на відрядження за кордон тощо.

У процесі реалізації окремих видів дивідендної політики підприємства менеджери часто застосовують специфічні прийоми:

- 1) збільшують статутний капітал і виплачують дивіденди акціями;
- 2) подрібнюють акції;
- 3) викуповують акції;
- 4) зменшують номінал акцій;
- 5) створюють резерв для виплати дивідендів.

Важливим інструментом дивідендної політики є збільшення статутного капіталу підприємства без залучення додаткових капітальних внесків власників.

У цьому випадку відповідна частина прибутку підприємства перетворюється в статутний капітал. Крім того, прибуток поточного року та залишок нерозподіленого прибутку минулих років можуть бути перераховані до статутного капіталу.

Застосовуючи цю технологію, компанії можуть досягти цілей:

- 1) забезпечити рівень самофінансування, оскільки прибуток залишається в розпорядженні компанії;
- 2) збільшити базу для розрахунку дивідендів.

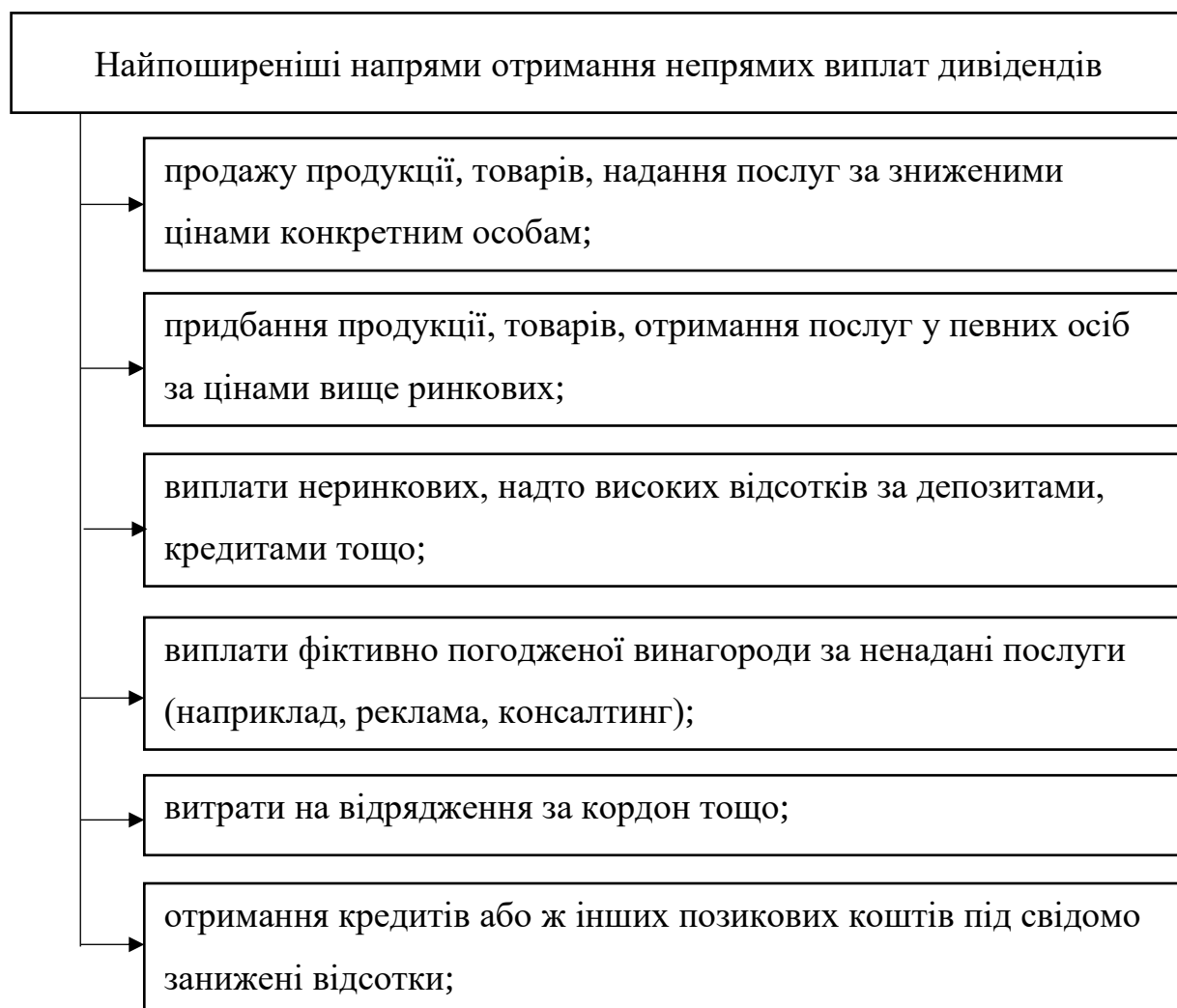

Рис. 3. Перелік напрямів отримання непрямих виплат дивідендів

Як правило, збільшення статутного капіталу супроводжується виплатою дивідендів за акціями, випущеними за номінальною вартістю. Дивіденди виплачуються паями з розрахунку на частку кожного власника в статутному

капіталі. Акціонери, які бажають отримати кошти, можуть продати отримані акції на ринку безкоштовно. Ця форма виплати дивідендів підходить для компаній, які динамічно розвиваються і мають постійну потребу в капіталі.

Досить відомим інструментом дивідендної політики, яким користуються європейські країни та американські компанії, є дроблення акцій і купівля акціонерними компаніями власних акцій. Механізм поділу акцій як частина дивідендної політики підходить для високих ринкових часток і високих рівнів капіталізації. За рішенням зборів акціонерів АТ акції можуть бути розділені (спліт): кожна акція, випущена товариством, замінюється декількома акціями меншого номіналу. При цьому зміна розміру статутного капіталу не відбувається. Однак, як і у випадку збільшення статутного капіталу, ринкова ціна акцій знизиться. Шляхом поділу акцій, наприклад у співвідношенні 1:3, емітент може викупити певну кількість акцій у власників і анулювати їх, тим самим зменшуючи загальну номінальну вартість розміщених акцій і одночасно підвищуючи їх ринкову ціну. Грошова компенсація за викуп акцій може тлумачитися як виплата дивідендів і не підлягає оподаткуванню.

Більшість компаній прагнуть забезпечити стабільність рівня виплати дивідендів, що позитивно впливає на стабільність коефіцієнтів корпоративного капіталу. Для цього в роки, коли чистий прибуток є високим, останній не розподіляється повністю, а безпосередньо формує резерви, у тому числі в роки, коли базова рентабельність недостатня, і компанія може використовувати частину раніше сформованих резервів для виплати дивідендів. Ці резерви також можуть використовуватись для виплати дивідендів за привілейованими акціями.

2. Обліково-правові основи та особливості застосування дивідендної політики підприємств

Процес ринкової орієнтації підприємств та організацій в Україні, як і у більшості країн світу, передбачає принципово нову форму отримання доходів – у вигляді дивідендів.

З економічного погляду дивіденди – це форма індивідуального розподілу прибутку (певної його частини), яка характеризується двостороннім зв'язком відносин власності та розподілу, тобто регулювання процесу нарахування та виплати дивідендів створює економічні важелі з паралельним впливом як на відносини власності, так і на відносини розподілу.

Економічна відмінність і специфіка цього впливу характеризуються двома основними аспектами: «частковий вплив будь-якої дивідендної політики на систему відносин власності слід розглядати як результат участі у цих відносинах; а на розподільні відносини – як спосіб привласнення певної частини прибутку» [8, с. 221].

Процес нарахування та виплати дивідендів регулюється шляхом застосування певних норм економічного, правового, соціального та адміністративного характеру.

Комплексність цих заходів визначає економічний зміст категорії «дивідендна політика».

Дослідження вітчизняної та світової практики розрахунку та виплати дивідендів демонструє, що існують принципово різні підходи та види дивідендної політики залежно від стандартів, які використовуються в процесі розрахунку дивідендів:

1. Стабільне співвідношення генерованих дивідендів і отриманого прибутку (обмежує вплив суб'єктивних факторів при визначенні розміру дивідендів на поточний період; сума виплати напряму залежить від розміру прибутку; інвестиційні можливості підприємств істотно обмежені при отриманні невеликих прибутків);

2. Фіксовані дивідендні виплати (дивіденди виплачуються у заздалегідь визначеній стабільній сумі; акціонери насправді не зацікавлені в збільшенні суми прибутку);

3. Постійне зростання дивідендів (в основі такої політики лежить насамперед вплив психологічних факторів; у більшості випадків дивіденди штучно занижені; орієнтовані на майбутнє);

4. Стабільність платежу (компанія стабільно виплачує дивіденди відповідно до результатів діяльності, щоб підтримувати гарний інвестиційний імідж);

5. Система залишкової політики (дивіденди формуються за залишковим принципом – після задоволення всіх потреб підприємства у розподілі прибутку; існує фактор ризику недоплати доходу);

6. Повна капіталізація прибутку (реінвестування отриманого доходу; повна відсутність виплати дивідендів або альтернативний спосіб отримання доходу у вигляді цінних паперів – акцій (збільшення особистих статутних внесків)).

Теоретично компанія може прийняти кожен з наведених вище дивідендних політик для досягнення певних цілей протягом певного періоду діяльності. Вибір і реальна реалізація конкретного типу дивідендної політики компанії залежить від впливу різних факторів, таких як економічні, правові, соціальні та адміністративні фактори. Тому систематичне застосування конкретних варіантів дивідендної політики (процес нарахування та виплати дивідендів) потребує виваженого, економічно обґрунтованого підходу з урахуванням особливостей національної економіки, конкретного стану підприємства та стратегічних завдань його діяльності.

Так, наприклад, результати виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств значною мірою залежать від дії природно-кліматичних факторів і тому змушені встановлювати невеликі і часто нестабільні розміри дивідендів. Низька інвестиційна привабливість вітчизняних сільськогосподарських підприємств зумовлена низькою прибутковістю діяльності. Крім того, кризовий стан економічного становища вітчизняного сільськогосподарського сектору

зумовлює необхідність залучення значної частини прибутку для оновлення матеріально-технічної бази підприємства, поповнення нестачі обігових коштів, будівництва нових виробничих потужностей тощо.

Аналогічні процеси спостерігаються зараз в умовах війни з енергетичним комплексом України.

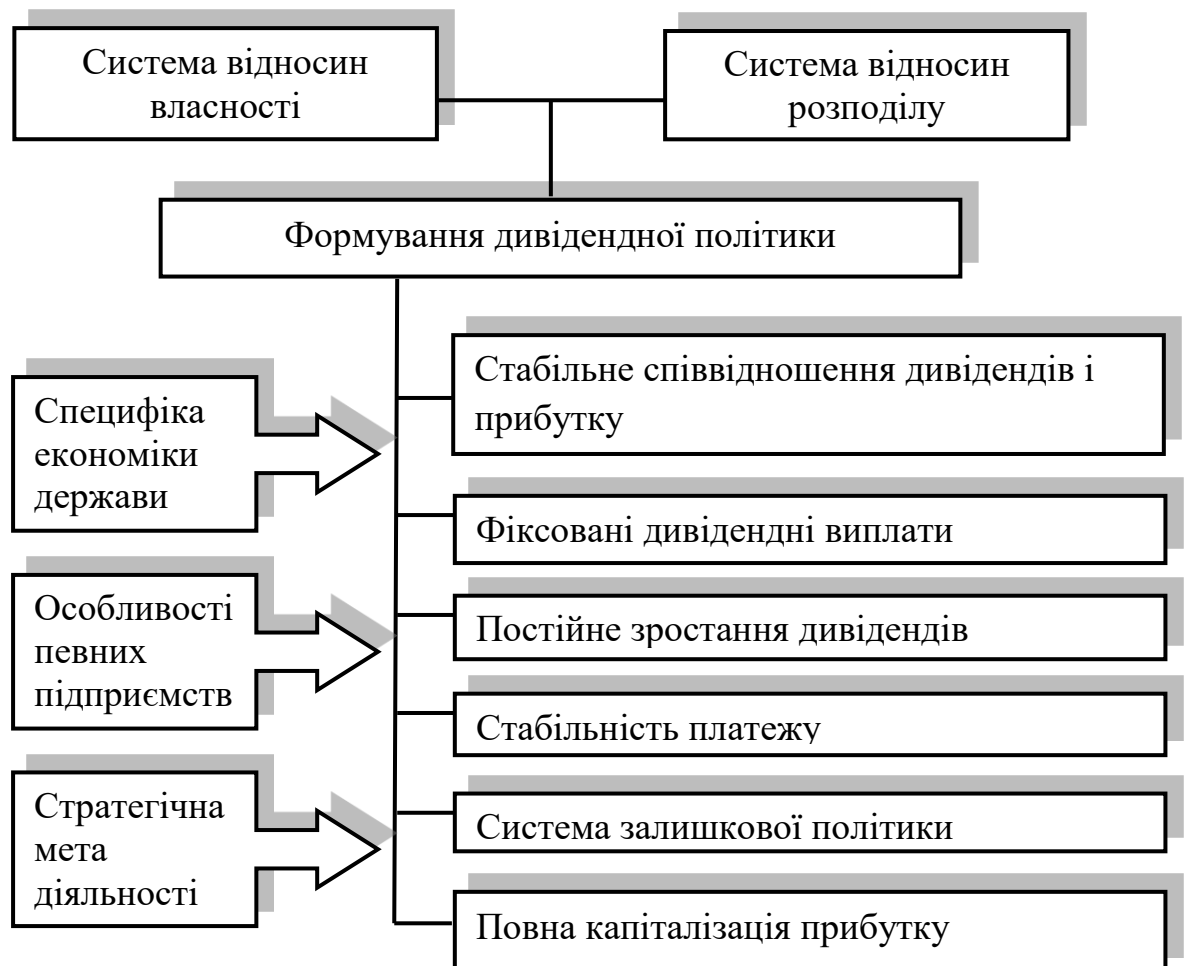

Рис. 4. Матриця формування дивідендної політики підприємства

У сучасних умовах воєнного більшість підприємств змушені проводити дивідендну політику за залишковим принципом, тобто фактичний розмір дивідендів і їх розподіл визначаються лише після вирішення всіх виробничих, управлінських та інвестиційних завдань.

Проте з психологічної точки зору найбільш прийнятним варіантом дивідендної політики компанії є встановлення стабільної або фіксованої частки

дивідендів у прибутку, що підвищує довіру акціонерів (акціонерів) до компанії та спрощує контроль над компанією.

Основним регулятором дивідендної політики підприємства є рішення зборів акціонерів, яке повинно враховувати інтереси засновників (учасників) в отриманні максимального прибутку з одного боку, та рішення зборів акціонерів з іншого боку щодо стратегічного положення компанії як основного суб'єкта підприємницької діяльності.

Дослідження досвіду формування та розвитку глобальної корпоративної дивідендної політики свідчить, що третім не менш важливим фактором, який впливає на зміст дивідендної політики, є розгляд компаній як економічних стейкхолдерів (емітентів цінних паперів) на фондовому ринку.

На жаль, в сучасному виробництві в Україні цей аспект майже не враховується, оскільки фондовий ринок недостатньо розвинений, а механізми прямого інвестування в діяльність вітчизняних підприємств не працюють.

У фінансовій діяльності фактори, що впливають на формування дивідендної політики, прийнято поділяти на такі чотири категорії:

Фактори, які характеризують інвестиційні можливості бізнесу. До них відносяться: етап життєвого циклу підприємства, ступінь його готовності до ефективного інвестиційного проекту.

Фактори, які характеризують можливість формування капіталу з інших джерел. До основних факторів належать: чи достатні власні фінансові резерви, які сформувалися на ранній стадії, наявність позикових коштів на ринку фінансів; вартість залучення додаткового позикового капіталу, низька платоспроможність і фінансова стійкість підприємства, важко залучити кредитні кошти;

Фактори, пов'язані з об'єктивними обмеженнями. До них відносяться: рівень оподаткування прибутку корпорації;

Інші фактори. Серед них можна виділити наступні аспекти: рівень виплати дивідендів підприємствами-конкурентами; можливість втрати контролю над підприємством (низький рівень дивідендів може призвести до значного

зниження ринкової вартості акцій і масового «перезавантаження» акціонерами, тим самим збільшуючи ризик фінансової окупації компанії конкурентами).

Оцінюючи ці фактори, можна визначити передумови для формування оптимальної дивідендної політики та вибрати її з урахуванням майбутніх обставин.

У зарубіжній практиці прийнято вважати, що оптимальна дивідендна політика є «таблеткою розширення прав і можливостей» фінансових менеджерів підприємств. Основна складність полягає в тому, як знайти систему стримувань і противаг, яка збалансувала б інтереси самих власників і акціонерів, з одного боку, і інтереси компанії як самостійної комерційної організації, з іншого. Як правило, у великих компаніях з великою кількістю акціонерів власники мають різні частки статутного капіталу, а отже, і інтереси у них різні. Малі акціонери зацікавлені в отриманні якомога більшої кількості поточних і регулярних дивідендів, а також у можливості перепродажу своїх акцій з прибутком, тоді як інтереси великих акціонерів більше стурбовані розвитком компанії та посиленням рівня її конкурентоспроможності та ринкової капіталізації, оскільки вони самі фактично розподіляють чистий прибуток.

Тому ефективною дивідендною політикою можна вважати таку, яка враховує інтереси різних груп акціонерів і самої компанії, оскільки, як показує досвід, це може підтримувати та покращувати інвестиційний імідж компанії та актуальне не лише для потенційних акціонерів, а й отримати доступ до дешевих фінансових ресурсів. Це практична потреба оптимізувати співвідношення споживання та накопичення прибутку.

В економічній літературі ведеться дискусія про дивідендну політику, що призводить до конкуруючих і протилежних концепцій, хоча кожна концепція передбачає варіативність рішень щодо технології та реалізації.

Важливу роль у розвитку теорії дивідендної політики відіграли концепції Міллера і Модільяні. Це впливає з їхнього припущення про відсутність зв'язку між сумою виплачених дивідендів і ринковими цінами на акції, оскільки ціни на акції визначаються поточними та майбутніми прибутками компанії та

потенціалом зростання. Вони вважали, що найрозумнішою фінансовою політикою є відмова від дивідендів і використання всіх прибутків для фінансування нових інвестиційних проектів. Пріоритетним джерелом вони вважали самофінансування підприємств. У цьому випадку дохід акціонерів максимізується насамперед за рахунок зростання курсу акцій. Що стосується цієї концепції, лише та частина прибутку, яку неможливо ефективно реінвестувати, повинна використовуватися для виплати дивідендів. Таким чином, зрозуміло, що цей підхід відомий як залишковий принцип виплати дивідендів і, ймовірно, є найпопулярнішим типом політики, оскільки він найкраще враховує загальні інтереси компанії, стабілізуючи виплати дивідендів, мотивуючи цей варіант у майбутнє.

Варто зазначити, що дивіденди дійсно мають значний інформаційний ефект, особливо для потенційних інвесторів. Останні загалом сприймають факт збільшення дивідендів як позитивний знак, а отже, ціна акцій такої компанії також може зрости. І навпаки, зменшення або невиплата дивідендів може подати негативний сигнал, спричинивши падіння курсу акцій. Тому керівництво повинно з особливою обережністю ставитися до подібних змін у виплаті дивідендів або, в будь-якому разі, давати відповідні пояснення своїм діям.

Серед противників теорії Міллера-Модільяні є такі економісти, як Ю. Брігем, М. Гордон, Дж. Лінтнер. На їхню думку, дивіденди менш ризиковані, ніж приріст капіталу. Інвестори, особливо малі та середні акціонери, обирають мінімізацію ризиків, тому вони завжди віддають перевагу поточним дивідендам над можливим зростанням капіталу, але в майбутньому.

Збільшення дивідендів часто сприймається як сигнал успішної діяльності компанії, і навпаки, зниження рівня дивідендів може свідчити про фінансові проблеми суб'єкта господарювання. Таким чином, дивіденди впливають на корпоративну вартість і мають очевидні психологічні ефекти в залученні інвесторів і партнерів до співпраці. Хоча ця концепція відносно поширена, щодо неї немає єдиної думки. Дивідендна політика визначається низкою факторів, тому кожна компанія вибирає власний суб'єктивний підхід, зазвичай

намагаючись збалансувати виплату достатньої кількості дивідендів (для підтримки довіри акціонерів) і реінвестування прибутку (для бізнесу).

Виплата високих дивідендів призведе до скорочення внутрішніх джерел розвитку підприємства, тим самим спонукаючи менеджерів залучати додаткові зовнішні джерела шляхом емісії нових акцій і позик, змінюючи тим самим структуру капіталу і структуру його капіталу. Тому компанії, які обирають таку дивідендну політику, часто змушені штучно зменшувати свої дивіденди, незважаючи на сприятливі можливості одноразового значного збільшення дивідендів або, навпаки, знаходити резерви в несприятливий час для реалізації прийнятого плану. Низькі або нерегулярні виплати дивідендів часто призводять до недовіри серед акціонерів та потенційних інвесторів, що призводить до зниження цін на акції.

Тому найменш ризикованою є дивідендна політика, яка гарантує акціонерам отримання дивідендів за будь-яких обставин, тобто планує їх стабільну виплату. Згідно з дослідженнями Дж. Лінтнера цей метод дуже популярний у корпоративній практиці західних країн.

Політика стабілізації виплати дивідендів значно поширена, оскільки вона не обіцяє заздалегідь визначеної абсолютної або відносної суми дивідендів, а лише гарантує постійність виплати дивідендів. З точки зору інвестора, найбільш стабільною є дивідендна політика з передбачуваним темпом зростання дивідендів. Така політика виплати дивідендів, безсумнівно, ефективна для іміджу компанії та її ринкової капіталізації, сигналізуючи інвесторам, що їхній вкладений капітал працює ефективно. Однак така політика змушує керівництво компанії знаходити фінансові ресурси в несприятливі часи, щоб підтримувати відносини з інвесторами.

Варто зазначити, що сьогодні з'являються нові комплексні концепції дивідендної політики з урахуванням податкової політики. Як відомо, податкові ставки та пільги відрізняються залежно від групи доходу та одержувачів. Індивідуальні інвестори, які купують акції, такі як пенсійні фонди, не сплачують податки, але індивідуальні інвестори сплачують податки за різними ставками

залежно від рівня свого доходу. Ситуація ускладнюється ще й тим, що дивіденди оподатковуються за вищою ставкою, ніж приріст капіталу.

З цього виникла концепція диференціації податків, запропонована Р. Лізенбергом і К. Рамасвами. Згідно з цією концепцією, інвестори зацікавлені в максимізації доходів після сплати податків. Якщо податок на приріст капіталу нижчий, ніж податок на доходи фізичних осіб, компанія може інвестувати весь прибуток в активи та резервні фонди. У цьому випадку прибуток не розподіляється, а акціонери не отримують дивідендів. Це призведе до збільшення інвестицій і згодом збільшення прибутку компанії, що, в свою чергу, призведе до зростання ринкової вартості її акцій у майбутньому. Однак зарубіжна практика показує, що така дивідендна політика не може задовольнити потреби багатьох дрібних і середніх акціонерів, яким часто необхідно виплачувати поточні дивіденди.

Тому, як показує світовий корпоративний досвід, остаточного підтвердження на користь тієї чи іншої концепції немає, а отже, ідеальної дивідендної політики не існує. Її вибір і реалізація залежать від конкретних умов діяльності підприємства і завжди визначаються різноманітністю економічних, інформаційних, правових, соціальних, психологічних та адміністративних факторів. Але це зрозуміло, оскільки дивідендна політика можлива лише в контексті реалізації загальної економічної стратегії розвитку конкретного підприємства. Тому формування оптимальної дивідендної стратегії залишається одним із найскладніших завдань для компанії і зазвичай входить до компетенції ТОП-менеджменту і ради директорів.

3. Організаційно-методичні параметри і особливості бухгалтерського обліку нарахування і виплати дивідендів

Домінантою нормативного регулювання та організаційно-методичного забезпечення процедури нарахування і виплати дивідендів доцільно вважати систему нормативно-правових актів з регламентації діяльності підприємств, бухгалтерського обліку та оподаткування.

Визначення категорії «дивіденди» дещо різняться у правовій базі.

Згідно пункту 1 статті 34 Закону України «Про акціонерні товариства» від 27.07.2022 року № 2465-IX зі змінами і доповненнями (в редакції 27.04.2024 року) «дивіденд – це частина чистого прибутку акціонерного товариства, що виплачується акціонеру з розрахунку на одну належну йому акцію певного типу та/або класу. За акціями одного типу та класу нараховується однаковий розмір дивідендів» [23]

Згідно пункту 14.1.49 Податкового кодексу України від 02.12.2010 року № 2755-VI зі змінами і доповненнями (в редакції 16.06.2024 року) «дивіденди – це платіж, що здійснюється юридичною особою, в тому числі емітентом корпоративних прав, інвестиційних сертифікатів чи інших цінних паперів, на користь власника таких корпоративних прав, інвестиційних сертифікатів та інших цінних паперів, що засвідчують право власності інвестора на частку (пай) у майні (активах) емітента, у зв'язку з розподілом частини його прибутку, розрахованого за правилами бухгалтерського обліку» [22].

Згідно пункту 4 Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 року № 290 зі змінами і доповненнями (в редакції 01.11.2020 року) «дивіденди – це частина чистого прибутку, розподілена між учасниками (власниками) відповідно до частки їхньої участі у власному капіталі підприємства» [18].

Згідно пункту 5 Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку 18 «Дохід» від 01.01.2012 року (ідентифікатор 929_025 – в поточній редакції від

01.01.2012 року) «дивіденди – це розподіл прибутку власникам інвестицій у капітал пропорційно до їхніх внесків капіталу певного класу» [17].

Відповідальним етапом є порядок нарахування дивідендів.

Рішення щодо виплати дивідендів та їхні розміри за кожною категорією корпоративних прав визначаються власниками підприємства (зборами власників) за порадою наглядової ради або пропозицією виконавчого органу. Порядок повідомлення власників про права товариства щодо виплати дивідендів визначається статутом товариства.

Як правило, компанії публікують відповідні оголошення в заздалегідь визначених друкованих ЗМІ. Оголошення про виплату дивідендів повинно містити: назву компанії; дату прийняття рішення зборами акціонерів про виплату дивідендів; період, протягом якого виплачуються дивіденди; розмір дивідендів на акцію для кожного класу (відносний і абсолютний вимір); умови виплати; місце виплати; модель оподаткування дивідендів.

При прийнятті рішення про виплату дивідендів емітент корпоративних прав, який нараховує дивіденди, виплачує визначену суму власнику корпоративних прав пропорційно його частці у статутному капіталі. Дивіденди можна розрахувати шляхом застосування певного відсотка до номінального капіталу, що належить окремим власникам прав компанії. Величина цього відсотка розраховується як відношення чистого прибутку, спрямованого на виплату дивідендів, до розміру статутного капіталу. В акціонерному товаристві дивіденди на акцію розраховуються шляхом ділення загальної суми оголошених дивідендів на кількість простих акцій, за якими виплачуються дивіденди.

Загальна сума коштів, використана для виплати дивідендів, визначена зборами власників, називається «масою дивідендів».

За наслідками прийняття рішення про виплату дивідендів власний капітал (прибуток) підприємства зменшується. Сума нарахованих, але не виплачених дивідендів збільшує суму боргу, яка зменшується в міру виплати дивідендів.

Згідно статті 26 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» від 06.02.2018 року № 2275-VIII зі змінами і

доповненнями (в редакції 08.03.2024 року) «виплата дивідендів здійснюється за рахунок чистого прибутку товариства особам, які були учасниками товариства на день прийняття рішення про виплату дивідендів, пропорційно до розміру їхніх часток» [25].

Це рішення визначає, яка частина чистого прибутку використовується для виплати дивідендів учасникам та період, за який виплачуються дивіденди. Дивіденди виплачуються поквартально, якщо інше не передбачено статутом компанії. Згідно з установчими документами, учасники, які не вносять повний внесок до статутного капіталу, не отримують дивідендів.

До обмежень щодо виплати дивідендів також відносяться випадки, коли з власниками прав товариства не досягнуто домовленості про припинення їх участі в товаристві, а також коли товариство не в змозі задовольнити зобов'язання своїх кредиторів і закінчилися строки виплати.

Строк виплати дивідендів становить 6 місяців з дня прийняття рішення про виплату, якщо інші строки не встановлені статутом товариства або рішенням загальних зборів акціонерів.

Отже, якщо підприємство за результатами діяльності отримує чистий прибуток, воно має право за рішенням загальних зборів акціонерів оголосити дивіденди та визначити розмір чистого прибутку до виплати. Учасники та вказати період, протягом якого будуть виплачуватися дивіденди, при цьому виплати мають бути здійснені протягом шести місяців.

Власники звичайних акцій в окремих випадках можуть бути позбавлені права на виплати. Серед типових причин доцільно виділити наступні:

1. Процедура викупу акцій емітентами;
2. Надто високе кредитне навантаження підприємства;
3. Необхідність перерозподілу фінансових ресурсів;
4. Збиткова діяльність підприємства;
5. Низька платоспроможність підприємства;
6. Процедура банкрутства щодо підприємства;
7. Надмірна інфляція;

8. Дисбаланс між обсягами привілейованих і простих акцій у структурі інвестиційного портфеля підприємства;
9. Процедура підвищення податків;
10. Обмеження на виплату дивідендів законодавством;
11. Кризові явища;
12. Судові справи щодо підприємства;
13. Інші випадки, зокрема форс-мажор.

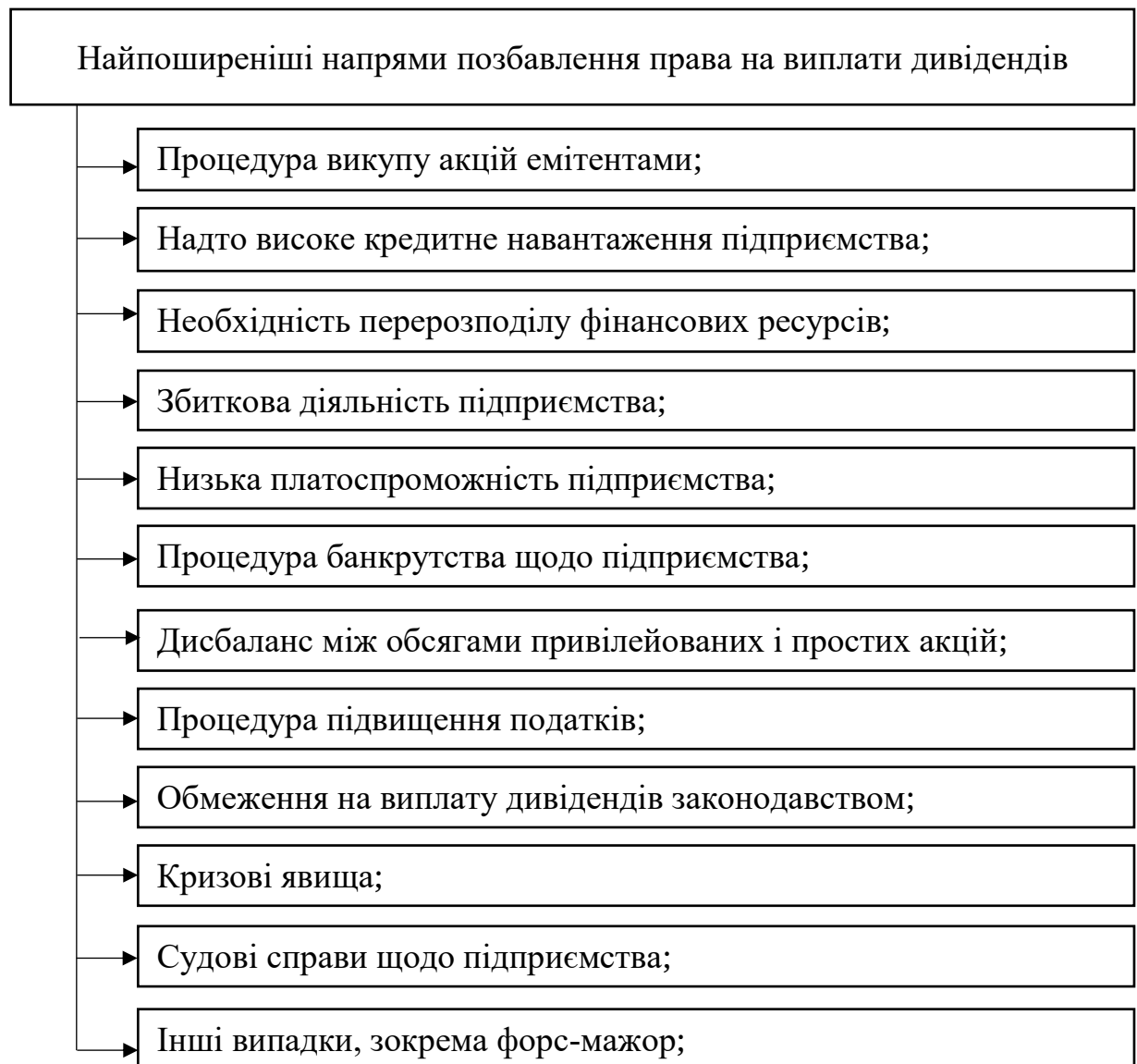

Рис. 5. Перелік типових причин позбавлення виплат дивідендів

Процедура виплати дивідендів повинна чітко регламентуватись нормами законодавства з бухгалтерського обліку і оподаткування.

Таблиця 1

Структурно-логічна послідовність
бухгалтерського обліку виплати дивідендів

№	Зміст господарської операції	Первинний документ	Дебет	Кредит	Обсяг, тис.грн
1	Загальні збори прийняли рішення про виплату дивідендів	Витяг з протоколу загальних зборів учасників	441	443	600
2	Нараховано дивідендні платежі: - Петренко Р.М. (20 %)	Відомість нарахування дивідендів	443	671 (1)	120
3	Нараховано дивідендні платежі: - Якименко Т.Л. (80%)	Відомість нарахування дивідендів	443	671 (2)	480
4	Збільшено статутний капітал (реінвестування дивідендів): 300000 грн, в т.ч.: - Петренко Р.М. (20 %)	Реєстраційні зміни у статуті щодо реінвестування дивідендів	671 (1)	40 (1)	60
5	Збільшено статутний капітал (реінвестування дивідендів): 300000 грн, в т.ч.: - Якименко Т.Л. (80%)	Реєстраційні зміни у статуті щодо реінвестування дивідендів	671 (2)	40 (2)	240
6	Нараховано військовий збір на обсяг реінвестованих дивідендів в т.ч.: - Петренко Р.М. (20 %)	Довідка бухгалтерії $60000 \times 1,5 \%$	671 (1)	642	0,9

Продовження таблиці 1

№	Зміст господарської операції	Первинний документ	Дебет	Кредит	Обсяг, тис.грн
7	Нараховано військовий збір на обсяг реінвестованих дивідендів - Якименко Т.Л. (80%)	Довідка бухгалтерії $240000 \times 1,5 \%$	671 (2)	642	3,6
8	Компенсація обсягу військового збору - Петренко Р.М.	Прибутковий касовий ордер	301	671 (1)	0,9
9	Компенсація обсягу військового збору - Якименко Т.Л.	Прибутковий касовий ордер	301	671 (2)	3,6
10	Військовий збір перераховано до бюджету	Банківська виписка	642	311	4,5
11	Нараховано податок на доходи фізичних осіб і військовий збір (з дивідендів) - Петренко Р.М.	Відомість нарахування дивідендів	671 (1)	641 642	3,12
12	Нараховано податок на доходи фізичних осіб і військовий збір (з дивідендів) - Якименко Т.Л.	Відомість нарахування дивідендів	671 (2)	641 642	12,48
13	Перерахунок обсягу дивідендів - Петренко Р.М.	Банківська виписка	671 (1)	311	116,88

Продовження таблиці 1

№	Зміст господарської операції	Первинний документ	Дебет	Кредит	Обсяг, тис.грн
14	Перерахунок обсягу дивідендів - Якименко Т.Л.	Банківська виписка	671 (2)	311	467,52
15	Перерахунок до бюджету податку на доходи фізичних осіб і військового збору при виплаті дивідендів	Банківська виписка	641 642	311	15,6

Оподаткування дивідендів залежить від податкового режиму юридичної особи, яка розподіляє чистий прибуток між засновниками, та категорії, до якої належать засновники. Підприємства можуть сплачувати такі податки відповідно до законодавчих положень:

- 1) авансовий платіж з податку на прибуток;
- 2) податок на доходи нерезидентів України;
- 3) податок на доходи фізичних осіб;
- 4) військовий збір;
- 5) податок на додану вартість.

Ставка для розрахунку авансового внеску – базова ставка з податку на прибуток, тобто 18%.

Податок на доходи нерезидентів за контрольованими операціями складає 15 %.

Податок на доходи фізичних осіб слід утримувати з суми дивідендів за ставками, визначеними Податковим кодексом України:

- 5 % – резиденти-платники податку на прибуток;
 - 9 % – нерезидентами, які не є платниками податку на прибуток.
- Військовий збір стягується на рівні 1,5 %.

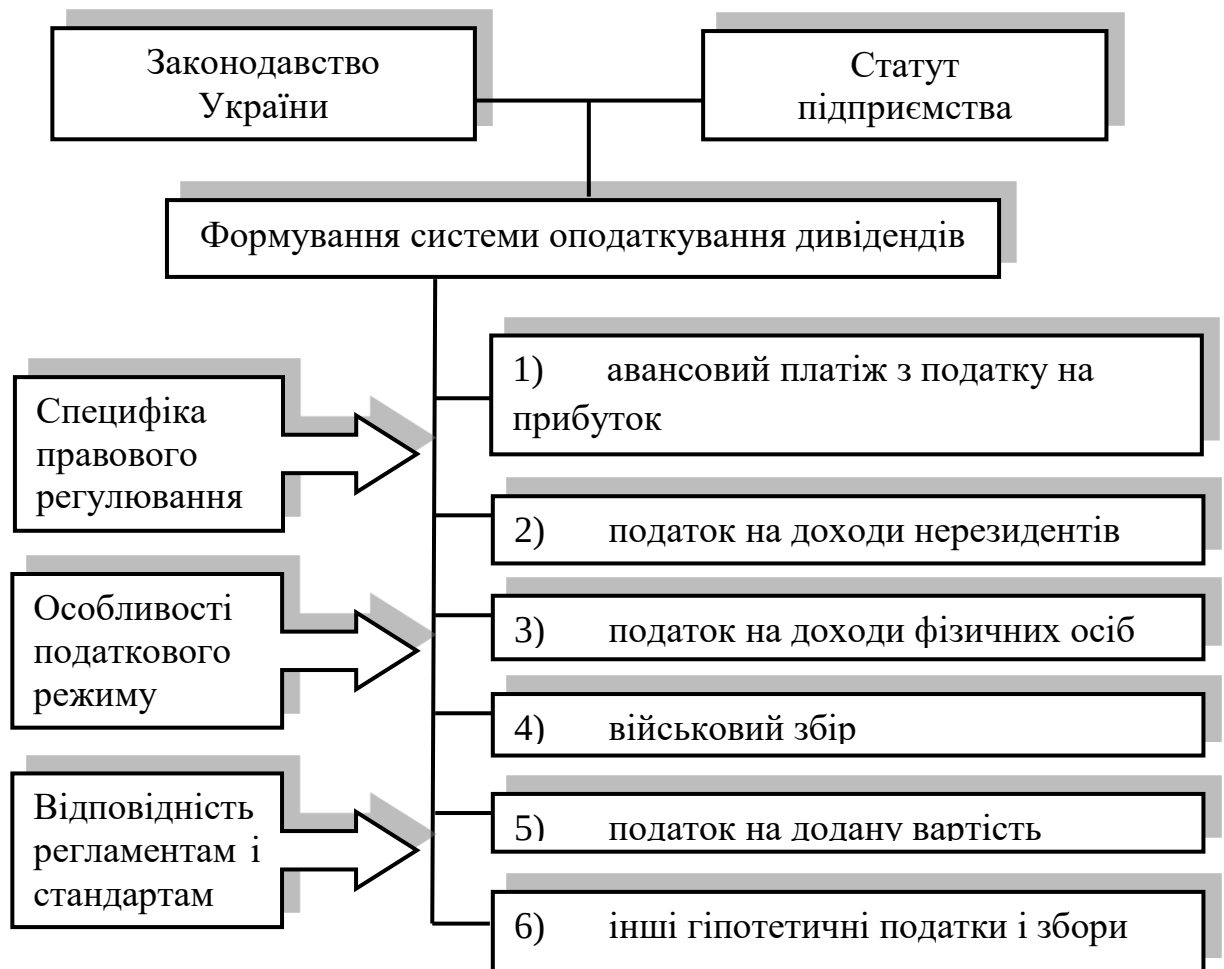

Рис. 4. Диференціація податкового навантаження залежно від податкового режиму юридичної особи та специфіки діяльності

Якщо дивіденди виплачуються в натуральній формі на дату передачі активів учасника, реєструється податкове зобов'язання з ПДВ, оскільки виплата в натуральній формі вважається наданням таких активів учаснику.

4. Проблематика нарахування і виплати дивідендів у аграрних підприємствах України щодо інтеграції земельно-майнової власності

Організаційно-правова реорганізація аграрних підприємств України в ринково керовані економічні структури створила умови для популяризації та повноцінного застосування форми отримання прибутку у вигляді дивідендів, нехарактерних для традиційного вітчизняного сільського господарства.

Однак, загальна модель нарахування та виплати дивідендів у її класичному вигляді непридатна для використання в умовах вітчизняного аграрного виробництва. Дивідендна політика підприємств аграрного сектору економіки України має бути певним чином адаптована до особливостей земельно-майнових відносин у країні та реалізовуватися з урахуванням особливостей конкретних сільськогосподарських організацій.

Вітчизняні науковці доводять, що в українських реаліях «дивідендна політика вітчизняних сільськогосподарських підприємств повинна формуватися в розрізі наступних аспектів: забезпечення економічних інтересів співвласників в отриманні максимального прибутку; систематичне часткове реінвестування прибутку з метою розширеного відтворення; підвищення інвестиційної привабливості підприємства; створення стабільного перспективного іміджу підприємства [8, с. 222].

Відповідно до чинного в Україні законодавства сільськогосподарські підприємства мають право самостійно обирати модель дивідендної політики. Проте специфіка сільськогосподарського виробництва створила об'єктивні умови для певних коректив у нарахуванні та виплаті дивідендів.

Перш за все, слід зазначити, що особливістю сільськогосподарських підприємств є розмежування власності на майнові об'єкти та земельні ресурси. Причому мова йде не про фактично визначений об'єкт особистої власності, а лише про право отримання, тобто індивідуальний майновий пай розглядається лише як деяка умовна частина загального майна у грошовому еквіваленті. Подібна ситуація склалася і з землеволодінням в агробізнесі: не завжди в

фізичній формі ідентифікується земля конкретного власника. Тому в більшості випадків реорганізоване підприємство використовує лише власне майно та права на землю, а виробничі ресурси залишаються колективною власністю, оскільки фізичний розмір окремих часток ще не визначено.

Особливості сільськогосподарського виробництва викликають ще один спірний момент в організації процесу нарахування та виплати дивідендів – що є базою для розподілу? Теоретично первісна різниця у внеску партнерів у статутний капітал підприємства базується на вартості майнових часток. Тому в деяких господарствах дивіденди нараховуються пропорційно до розміру майна, яке належить конкретному співвласнику, без урахування розміру земельного паю, оскільки він є однаковим для всіх співвласників.

Такий підхід є неправильним, оскільки в ході господарської діяльності підприємства кількість землі, що перебуває у власності конкретного акціонера, може суттєво змінюватися шляхом успадкування, дарування, купівлі-продажу тощо, а також відповідно змінюватися розмір виплати дивідендів. Крім того, земля є основною складовою сільськогосподарського капіталу. Тому при розрахунку дивідендів як базу розподілу рекомендується брати до уваги весь особистий капітал співвласників (включаючи майнові та земельні форми).

В бухгалтерському обліку підприємства розмір майнового паю відображається в грошовому виразі, а розмір земельного паю фіксується в умовних гектарах, оскільки земля не завжди перебуває на балансі господарства.

Отже, при розрахунку дивідендів фактично існує дві бази розподілу:

- 1 грн. майнового паю;
- 1 ум.га. земельного паю.

Така ситуація значно ускладнює розрахунок дивідендів, оскільки залишається невирішеним питання про те, за якими критеріями розподіляти загальну суму дивідендного фонду відповідно на майно та землю.

Вважаємо, що найбільш обґрунтованим та економічно зручним варіантом розподілу дивідендних коштів у сільськогосподарських підприємствах є врахування загальної вартості майна та земельних паїв, тобто капітал учасника

складатиметься із сумарної вартості майна та землі з урахуванням динаміки поточної господарської діяльності підприємства та структурних змін.

Існує інший спосіб розподілу дивідендів, який додатково враховує поточну трудову участь співвласників. Такий варіант розподілу дивідендів теоретично можна вважати більш справедливим, оскільки він враховує не лише розмір власності (пасивна категорія), а й особисту участь співвласників (припускається поєднання власності та трудової участі). Проте в сучасних умовах господарювання такий спосіб визначення розміру дивідендів не зовсім застосовний, оскільки одним із основних питань ринкової економіки є чіткий розподіл власності, прав користування та прав трудової участі, тобто власники отримують переваги. Орендодавець отримує орендну плату, а працівник отримує заробітну плату. Отже, дивіденди отримують лише власники від розміру їхнього майна у статутному капіталі підприємства та від додаткового доходу (у вигляді заробітної плати), отриманого за рахунок участі наявної робочої сили у виробничій діяльності підприємства.

Інша література рекомендує встановлювати ставки дивідендів на основі категорій власників та показників якості трудової участі, зокрема, виділяти 25-30% дивідендних коштів одержувачам пенсій. Ми категорично не згодні з таким способом визначення та нарахування дивідендів. Єдиним економічно доцільним варіантом розрахунку розміру дивідендної виплати є використання в якості бази розподілу розміру власності конкретного учасника, незалежно від того, працює він чи ні. Оплата праці за участь у виробничій діяльності підприємства є особливою економічною категорією «заробітна плата».

Наведений вище план розподілу дивідендів передбачає наявність певних відмінностей у методах і стандартах розподілу дивідендів, тому для кожного типу учасників компанії тільки один план є найбільш прийнятним.

5. Оцінка й моніторинг дивідендної політики підприємства та визначення її результатів коефіцієнтним методом

Оцінювати й проводити моніторинг дивідендної політики підприємства та визначати її результати доцільно коефіцієнтним методом.

Дивідендна політика встановлюється фінансовими менеджерами компанії на основі поточних планів і стратегічних планів. З цією метою доцільно вивчати вплив дивідендної політики на економічний і фінансовий стан компанії.

Особливу увагу доцільно приділити питанню обігу акцій на фінансових ринках. Слід зазначити, що, враховуючи фінансову звітність емітента, акціонерів (як існуючих, так і потенційних акціонерів) в основному цікавлять показники, пов'язані з прибутком на акцію та дивідендами, поточною ціною акцій на ринку капіталу (відсотковими ставками), тобто підсумкові цифри, що підсумовують фінансову ефективність компанії.

Можна виділити дві групи показників, що характеризують дивідендну політику:

- коефіцієнти, які характеризують обіг акціонерного капіталу;
- коефіцієнти, які оцінки дохідності акцій.

У першій групі основним показником є коефіцієнт чистого прибутку на акцію, який визначається за такою формулою:

«Чистий прибуток» / «Кількість звичайних акцій в обігу»

Він визначає інвестиційну спроможність компанії.

На основі розглянутих коефіцієнтів розраховуються два взаємозалежних і взаємодоповнюючих показники:

- коефіцієнт виплати;
- покриття дивідендів і прибуток.

Фінансові аналітики ретельно вивчають зміни цих показників і формують стратегію економічного розвитку компанії.

Коефіцієнт виплати дивідендів визначається за формулою:

«Дивіденди за звичайними акціями» / «Кількість акцій в обігу»

Відношення покриття дивідендів до прибутку є оберненим коефіцієнту виплати дивідендів. Визначається за такою формулою:

«Чистий прибуток на одну акцію» / «Дивіденди на одну акцію»

Цей показник визначає стратегічну можливість виплати дивідендів.

Високий коефіцієнт покриття вказує на те, що дивіденди захищені від ризику несплати, навіть якщо прибуток зменшиться.

З метою оцінки потенційного зростання підприємства використовують «коефіцієнт реінвестування», який розраховується:

«Коефіцієнт реінвестування» = «Прибутковість капіталу» × «Коефіцієнт утримання»

«Коефіцієнт утримання» надважливий щодо аналізу впливу дивідендної політики у стратегічному вимірі. Його розраховують наступним чином:

«Коефіцієнт утримання» = «Прибуток на одну акцію» – «Дивіденди на одну акцію» / «Прибуток на одну акцію» × 100 %

Висока прибутковість власного капіталу часто «поглинається» високими дивідендами. Тому залежність економічного розвитку від зовнішніх ресурсів є небезпечною.

Фондовий ринок на основі взаємодії попиту і пропозиції щодня формує поточну ціну (курс) кожної акції в обігу. Ціна акції визначає привабливість акції для інвесторів. Визначається за двома показниками:

- мультиплікатор курсу;
- мультиплікатор дивідендів.

Мультиплікатор курсу визначається за формулою:

«Поточна ціна акції» / «Чистий прибуток на одну акцію»

Відношення ціни акції до прибутку на акцію є основним показником привабливості акції для інвесторів.

У довгостроковій перспективі компанії-емітенти зі стабільно високою прибутковістю гарантують, що їхні акції залишаються привабливими для інвесторів. Цей коефіцієнт особливо цікавий для інвесторів, які сподіваються отримати приріст капіталу в майбутньому від інвестування в акції.

Однак, високі коефіцієнти можуть зменшити ймовірність того, що фірма буде придбана конкурентом. Справедливо й протилежне: компанія розширює свої можливості придбання інших компаній через фондову біржу, а не готівкову оплату.

Мультиплікатор дивідендів описує відношення поточної ціни акції до її дивіденду. Визначається за такою формулою:

«Поточна ціна акції» / «Дивіденди на одну акцію»

Комплекс цих та ряду інших показників доцільно використовувати для моніторингу дивідендної політики підприємства та визначення її результатів.

ВИСНОВКИ

Одним із найважливіших завдань обліково-фінансових служб підприємств є формування та реалізація дивідендної політики. Зважаючи на те, що дивіденди – це частина чистого прибутку, яка розподіляється між учасниками відповідно до їх частки в статутному капіталі підприємства, відповідно дивідендна політика – це сукупність цілей і завдань, які ставить перед собою менеджмент фірми у сфері виплати дивідендів, і сукупність методів досягнення цих цілей і завдань. Для оптимізації дивідендної політики слід встановити оптимальне співвідношення між прибутками, виплаченими у вигляді дивідендів, і реінвестованими для максимізації доходу власника.

Дослідження вітчизняної та світової практики розрахунку та виплати дивідендів демонструє, що існують принципово різні підходи та види дивідендної політики залежно від стандартів, які використовуються в процесі розрахунку дивідендів: 1. Стабільне співвідношення генерованих дивідендів і отриманого прибутку; 2. Фіксовані дивідендні виплати; 3. Постійне зростання дивідендів; 4. Стабільність платежу; 5. Система залишкової політики; 6. Повна капіталізація прибутку.

Теоретично компанія може прийняти кожну з дивідендних політик для досягнення певних цілей протягом певного періоду діяльності. Вибір і реальна реалізація конкретного типу дивідендної політики компанії залежить від впливу різних факторів, таких як економічні, правові, соціальні та адміністративні. Тому систематичне застосування конкретних варіантів дивідендної політики потребує виваженого, економічно обґрунтованого підходу з урахуванням особливостей національної економіки, конкретного стану підприємства та стратегічних завдань його діяльності.

Визначення категорії «дивіденди» дещо різниться у правовій базі: Закон України «Про акціонерні товариства» від 27.07.2022 року № 2465-IX зі змінами і доповненнями (в редакції 27.04.2024 року) [23]; Податковий кодекс України від 02.12.2010 року № 2755-VI зі змінами і доповненнями (в редакції 16.06.2024

року) [22]; Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 року № 290 зі змінами і доповненнями (в редакції 01.11.2020 року) [18]; Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 18 «Дохід» від 01.01.2012 року (ідентифікатор 929_025 – в поточній редакції від 01.01.2012 року) [17].

Рішення щодо виплати дивідендів та їхні розміри за кожною категорією корпоративних прав визначаються власниками підприємства (зборами власників) за порадою наглядової ради або пропозицією виконавчого органу. Порядок повідомлення власників про права товариства щодо виплати дивідендів визначається статутом товариства.

Оподаткування дивідендів залежить від податкового режиму юридичної особи, яка розподіляє чистий прибуток між засновниками, та категорії, до якої належать засновники. Підприємства можуть сплачувати такі податки відповідно до законодавчих положень: авансовий платіж з податку на прибуток; податок на доходи нерезидентів України; податок на доходи фізичних осіб; військовий збір; податок на додану вартість.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексєєва А. Розвиток облікових технологій в умовах цифровізації економіки. Інноваційний розвиток освіти, науки, бізнесу, суспільства та довкілля в умовах воєнного стану: матеріали VII Національної наук.-практ. конференції (Тернопіль, 20.05.2022 р.). Тернопіль: Вектор, 2022. С.5-6.
2. Бандура З.Л., Шевчук В.Р., Семенюк Л.В. Облік і аналіз в системі стратегічного управління підприємством: монографія. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2016. 248 с.
3. Боровець М., Наконечний А. Теоретичні аспекти обліково-аналітичного забезпечення системи стратегічного управління підприємства. Освіта, наука, бізнес: сучасний стан, проблеми та перспективи: матеріали XI Національної науково-практичної конференції [Тернопіль, 10 травня 2023 р.]. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2023. С. 10-11.
4. Бруханський Р. Ф., Спільник І. В. Цифровий облік: поняття, витоки та актуальний дискурс. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2020. Випуск 3-4. С. 7-20.
5. Бруханський Р.Ф. Стратегічна парадигма управлінського обліку. Інтеграційна система освіти, науки і виробництва в сучасному інформаційному просторі : матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. 31 травн. 2018 р. Тернопіль : Крок, 2018. С. 79-81.
6. Бруханський Р.Ф. Стратегічні пріоритети оптимізації контрольно-ревізійних процедур в АПК України / Облік і контроль на підприємствах АПК: стан та перспективи розвитку: у 2 частинах. Ч.1. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції 10-11 жовтня 2008 року. К.: КНЕУ, 2008. С. 28-30.
7. Бруханський Р. Ф. Оптимізація обліково-інформаційного забезпечення стратегічного менеджменту аграрних підприємств України // Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences. 2013. Vol. 2. S.146-150.

8. Бруханський Р.Ф. Оптимізація процесу нарахування і виплати дивідендів у сільськогосподарських підприємствах України. Інноваційна економіка. 2010. Випуск 5 (19). С. 220-224.

9. Бруханський Р. Ф. Зовнішнє середовище підприємства в якості предмету бухгалтерського обліку // Економічний дискурс: міжнародний збірник наукових праць. 2014. Вип. 3. С. 87-90.

10. Гончарова В. Реінвестиція дивідендів акціонерних товариств: податковий та бухгалтерський аспект. Інвестиції: практика та досвід. № 19/2014. С. 41-44.

11. Городецька Оксана, Монастирський Ярослав. Особливості формування інформації стратегічним управлінським обліком. Наука і бізнес: проблеми, перспективи та інновації в умовах воєнного стану: матеріали X Національної науково-практичної конференції [Тернопіль, 10.11.2022 р.]. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2022. С. 46.

12. Довга Васирина. Доцільність додаткового розкриття інформації у корпоративній звітності в умовах глобалізації. Наука і бізнес: проблеми, перспективи та інновації в умовах воєнного стану: матеріали X Національної науково-практичної конференції [Тернопіль, 10 листопада 2022 р.]. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2022. С. 53.

13. Довгий І. Інноваційність розвитку облікової системи. Наука і бізнес: проблеми, перспективи та інновації в умовах воєнного стану: матеріали X Національної науково-практичної конференції [Тернопіль, 10 листопада 2022 р.]. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2022. С. 54.

14. Довгий Павло, Лендяк Артур. Переваги застосування бухгалтерського аутсорсингу. Наука і бізнес: проблеми, перспективи та інновації в умовах воєнного стану: матеріали X Національної науково-практичної конференції [Тернопіль, 10.11.2022 р.]. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2022. С. 55.

15. Ільчук С. Аналіз проблемних аспектів використання креативного обліку в корпораціях. Інноваційний розвиток освіти, науки, бізнесу, суспільства та довкілля в умовах воєнного стану: матеріали VII Національної науково-

практичної конференції студентів і молодих вчених [Тернопіль, 20 травня 2022 р.]. Тернопіль: Вектор, 2022. С. 20-21.

16. Материнська компанія Google оголосила про перші в історії виплати дивідендів. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2024/04/26/712927/>

17. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 18 «Дохід» від 01.01.2012 року (ідентифікатор 929_025 – в поточній редакції від 01.01.2012 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_025#Text

18. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 року № 290 зі змінами і доповненнями (в редакції 01.11.2020 року). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text>

19. Нижнік В., Корначевський Н., Мазурик В. Специфіка застосування дивідендної політики в аграрних підприємствах. Освіта, наука, бізнес: сучасний стан, проблеми та перспективи: матеріали XI Національної науково-практичної конференції [Тернопіль, 10.05.2023 р.]. Тернопіль: Осадца Ю. В., 2023. С. 28-29.

20. Палаш А.В., Шевчук С.А. Проблематика бази розподілу дивідендів у сільськогосподарських підприємствах / Облік, аналіз і контроль в стратегії розвитку економіки України: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (27 квітня 2019 р). Вип. 12. Ч. 1. Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2019. С. 254-256.

21. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій та Інструкція про його застосування // Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 р. № 291 (з врахуванням змін і доповнень).

22. Податковий кодекс України від 02.12.2010 року № 2755-VI зі змінами і доповненнями (в редакції 16.06.2024 року). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

23. Про акціонерні товариства : Закон України від 27.07.2022 року № 2465-IX зі змінами і доповненнями (в редакції 27.04.2024 року). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#n1985>

24. Про бухгалтерський облік та фінансова звітність в Україні : Закон України № 996-XIV від 16 липня 1999 року (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

25. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю : Закон України. від 06.02.2018 року № 2275-VIII зі змінами і доповненнями (в редакції 08.03.2024 року). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text>

26. Стеценко І., Шевчук В., Стецюк М., Москаль В. Історичні аспекти розвитку бухгалтерського обліку як елемента системи корпоративного управління. Освіта, наука, бізнес: сучасний стан, проблеми та перспективи: матеріали XI Національної науково-практичної конференції [Тернопіль, 10 травня 2023 р.]. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2023. С. 32-33.

27. Стецюк М., Микиташ М., Калюжинський О. Диференціація розрахунків за дивідендами. Освіта, наука, бізнес: сучасний стан, проблеми та перспективи: матеріали XI Національної науково-практичної конференції [Тернопіль, 10 травня 2023 р.]. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2023. С. 36-37.

28. Царук В. Ю. Історичні засади розвитку бухгалтерського обліку як елемента системи корпоративного управління. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2019. Випуск 1-2. С. 15-25.

29. Царук В. Ю. Теорія і методологія обліку і аналізу в системі корпоративного управління : монографія. Тернопіль: Осадца Ю.В., 2020. 404 с.

30. Царук В. Ю. Шляхи мінімізації застосування креативних облікових практик в корпоративних структурах Інноваційна економіка. 2020. № 1-2. С. 170-177.

31. Чижевська Л.В., Сірацька А.В. Удосконалення бухгалтерського обліку розподілу та використання нерозподілених прибутків (непокритих збитків) в акціонерному товаристві. Мукачівський держ. ун-т. Вип. 7. 2016. С. 992-996.

32. Шевчук С.А., Палаш А.В. Концептуальна й облікова векторизація дивідендної політики аграрних підприємств / Економіка, облік, фінанси та право в умовах глобалізації: тенденції та перспективи: збірник тез доповідей

міжнародної науково-практичної конференції (Полтава, 12 вересня 2019 р.): у 3 ч. Полтава: ЦФЕНД, 2019. Ч. 3. С. 67-68.

33. Шевчук С., Палаш А. Вплив альтернативності дивідендної політики на ринкову вартість підприємств. Освіта, наука, бізнес: сучасний стан, проблеми та перспективи: матеріали XI Національної науково-практичної конференції [Тернопіль, 10 травня 2023 р.]. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2023. С. 43-44.

34. Шевчук С.А., Палаш А.В., Фещук М.М. Ідентифікація видів дивідендної політики для потреб аграрних підприємств / Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти : матеріали II Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (м. Дубляни, 18-20 березня 2020 р.). Львів: ЛНАУ, 2020. С. 403-405.

35. Ярощук, О. В. Ризик-менеджмент в управлінні капіталом підприємства. Економічний аналіз, 2012. Випуск 11. Частина 1. С. 460-466.

36. Brukhanskyi R. F., & Spilnyk I. V. (2019). Crypto assets in the system of accounting and reporting. The Problems of Economy, 2, 145-156.
<https://doi.org/10.32983/2222-0712-2019-2-145-156>

37. European Innovation Scoreboard 2021. Most Innovative Countries: веб-сайт.
URL: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/45940>